GLOBALNIE · RECENZJA

ERA XI JINPINGA W PAŃSTWIE ŚRODKA

Damian Adamus · 6 grudnia 2021

Od momentu dojścia do władzy Xi Jinpinga w 2012 roku Chińska Republika Ludowa przechodzi głębokie wewnętrzne zmiany. Najnowsza książka profesora Bogdana Góralczyka „Nowy Długi Marsz. Chiny ery Xi Jinpinga" naświetla te wielowymiarowe przeobrażenia zachodzące w Państwie Środka od niemal dekady.

„Nowy Długi Marsz. Chiny ery Xi Jinpinga" jest uzupełnieniem *opus magnum* profesora pt. „Wielki Renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje". Obie pozycje w sposób interdyscyplinarny i zarazem unikatowy na polskim rynku wydawniczym objaśniają meandry chińskiej modernizacji od początku reform Deng Xiaopinga, aż do czasów najnowszych, do lata 2021 roku.

Nieco ponad trzystustronicowa książka podzielona jest na trzy rozdziały. Pierwszy, wprowadzający, traktuje o chińskim państwie, systemie rządzenia, unikalności tamtejszej tradycji państwowej i ścieżki modernizacji. Drugi poświęcony jest wewnętrznym przemianom Chin. Trzeci rozdział uzupełnia całość o kontekst zewnętrzny – zmiany wokół Hongkongu, Tajwanu, a także te zachodzące w środowisku międzynarodowym. Całość wieńczą rozważania osadzające obecną politykę w wielowiekowej tradycji strategicznej Państwa Środka.

Ciągłość cywilizacyjna i oryginalność chińskiej drogi

Początek profesor Góralczyk poświęca przedstawieniu chińskich tradycji związanych z państwem, systemem rządzenia i idącym za nim kanonem wartości. Kreśląc rozważania o chińskiej państwowości, analizuje pewne unikatowe wyróżniki współczesnej państwowości Chin, określanych przez autora jako „cywilizacja ubrana w szaty państwa". Syntetyczne ujęcie analizowanych kwestii, wypunktowanie i dogłębne opisanie każdej z nich, połączenie współczesności z licznymi odwołaniami do spuścizny cywilizacyjnej Państwa Środka, pozwalają dostrzec szerszy kontekst zachodzących przemian.

Po syntetycznym wprowadzeniu metapolitycznym, autor skrótowo przeprowadza czytelnika przez poprzednie dwie epoki (maoizm, dengizm) wprowadzając w próg trzeciej, rozpoczynającego się w 2012 roku. Objawia się ona m.in. zanegowaniem szeregu zasad epoki Deng Xiaopinga w postaci odejścia od kolektywnego przywództwa na rzecz jednowładztwa czy odsunięcia na dalszy plan konstytucji 28 znaków, będącej testamentem politycznym Denga. Każdy, kto miał w ręku „Wielki Renesans", może więc liczyć na skondensowane przypomnienie minionych dekad, jakże wnikliwie opisanych w poprzednim tomie. Następnie autor przechodzi do *clou*, czyli Chin Xi Jinpinga. Góralczyk opisuje szereg zmian wprowadzonych przez „cesarza" obecnie panującej „czerwonej dynastii". Są to zmiany istotne, głęboko przekształcające chiński system polityczny, czego dwa kluczowe aspekty wymieniłem powyżej. Pierwszy rozdział zakończony podrozdziałem zatytułowanym „Pandemiczny ferment i konsolidacja", który wprowadza nas w najnowszy okres panowania Xi Jinpinga – ostatnie dwa lata naznaczone pandemią. To czas zarówno fermentu w Chinach, jak i etap ogromnej niestabilności i zawirowań na całym świecie.

Rozdział puentuje wniosek: „można z całą pewnością stwierdzić, iż rozwiązania polityczno-ustrojowe postulowane na terenie Chin kontynentalnych są unikatowe. Wynikają one z jednej strony z bogatej tamtejszej spuścizny kulturowej, a z drugiej, z tradycji partii marksistowsko- leninowsko-maoistowskiej. Chociaż tamtejszy system polityczny w minionych dekadach bezustannie wewnętrznie ewoluował, to jednak był nie do podrobienia czy też wyeksportowania poza granice Państwa Środka. Ta unikatowa ideowo-programowo-polityczna zbitka sprawia, że mamy na terenie ChRL do czynienia z modelem i systemem politycznym *sui generis*, raczej nie do zastosowania czy przeniesienia poza granice tego kraju".

Chiny od środka

Drugi rozdział autor poświęca przeobrażeniom wewnętrznym, koncentrując się na zmianie chińskiego modelu gospodarczego i ogromnym nacisku na innowacyjność oraz rozwój wysokich technologii. „Xinomika", czyli „nowa ekonomia epoki Xi Jinpinga" oznacza kluczową rolę wewnętrznej konsumpcji w rozwoju gospodarczym, koniec fetyszyzacji PKB i przejście na wzrost jakościowy, uwzględniający szeroko rozumiany postęp społeczno-gospodarczy, a także silny akcent na wysokie technologie. To także większa kontrola KPCh nad gospodarką czy wykorzystanie nowoczesnych technologii do kontroli społeczeństwa.

Profesor podkreśla ogrom chińskiego smoka, wyliczając szereg osiągnięć gospodarczych Chin. Państwo Środka może obecnie pochwalić się m.in.:

- najdłuższą na świecie siecią szybkich kolei (37,900 tys. km);
- największym eksportem na globie;
- drugą gospodarką świata w sensie nominalnym;
- największą gospodarką świata po kursie siły nabywczej (Purchasing Power Parity – PPP);
- statusem państwa-eksportera kapitałów od 2015 roku;
- statusem państwa o najwyższych zasobach rezerw walutowych na globie.

Potężne państwo to także ogromne wyzwania. Zalicza się do nich m.in. szybkie starzenie się społeczeństwa, ogromne rozwarstwienie dochodowe, wyczerpywania się prostych rezerw rozwojowych, szereg nierównowag gospodarczych i wysokie zadłużenie.

Państwo Środka i świat zewnętrzny

W rozdziale trzecim dokonano szerokiego opisu analizy zmian w relacjach pomiędzy ChRL a Hongkongiem. Chiny dokonują powolnego wchłaniania niegdysiejszej brytyjskiej kolonii. Ostatnie wydarzenia jasno pokazują, że koncepcja „jeden kraj, dwa systemy" dobiega końca, ewoluując w koncepcję „jeden kraj, jeden system".

Szerokie wprowadzenie historyczne, począwszy od lat 70., zarysowano także wokół relacji Państwa Środka ze „zbuntowaną prowincją" – Tajwanem, będącym obecnie punktem poważnej eskalacji napięć chińsko-amerykańskich. Sytuacja jest bardzo skomplikowana. W ostatnich latach badania pokazują tożsamościowe wzmożenie na Tajwanie, gdzie coraz więcej (zwłaszcza młodych) obywateli deklaruje tożsamość nie chińską, lecz tajwańską. Stany Zjednoczone nie wydają się skore do odpuszczenia rywalizacji o strategicznie położoną wyspę. Jak przypomina autor, Tajwan już w trakcie wojny koreańskiej nazwano najbardziej wysuniętym na zachód amerykańskim „niezatapialnym lotniskowcem" na Pacyfiku. Przejęcie wyspy przez ChRL nie tylko daje chińskiej flocie wyjście na otwarty Pacyfik, ale także ma niebagatelny wpływ na bezpieczeństwo dwóch kluczowych sojuszników USA w regionie, Korei Południowej i Japonii.

Temperaturze sporu dodaje fakt, że dla ChRL odzyskanie wyspy jest kwestią godnościową, a „nieubłagana jest też biologia, która wymusza, że jeśli Xi Jinping chce przejść do historii i stać się legendą, tak jak Mao, to musi dokonać zjednoczenia względnie szybko, bo nie jest już najmłodszym przywódcą".

Następne kilkanaście stron poświęcone jest rywalizacji chińsko-amerykańskiej. Autor przedstawia genezę rywalizacji i ważne wydarzenia, w tym wojnę handlową czy rozszerzenie rywalizacji o front propagandowo-medialny. Oprócz szerokiego rysu wydarzeń przedstawiono także potencjalne scenariusze rozwoju tego konfliktu. Końcówka rozdziału to zarysowanie szerokiego kontekstu międzynarodowego i przyszłości ładu światowego. Profesor w swoich dociekaniach powołuje się na szereg autorytetów, zarówno chińskich, jak i szeroko pojętego Zachodu.

„czas najwyższy, by przystosować się do tych okoliczności i zrozumieć, że oto mamy nową sytuację na globie, z Chinami jako jednym z głównych rozgrywających. Dominacja USA i Zachodu została podważona, a ich wpływy nie są już takie, jak były" – trafnie konstatuje autor.

Podsumowanie

Książka „Nowy Długi Marsz. Chiny ery Xi Jinpinga" jest wnikliwym, interdyscyplinarnym i wielowątkowym opisem najnowszych Chin. To dopełnienie „Wielkiego Renesansu", tradycyjnie dla prof. Góralczyka stojące na wysokim poziomie merytorycznym, łączące wątki polityczne, ekonomiczne, socjologiczne czy stosunków międzynarodowych.

Jednym z największych atutów „Wielkiego Renesansu" było przedstawienie wewnątrzchińskiej debaty, percepcji zmian w chińskich elitach intelektualnych. Także w nowej książce możemy liczyć na szereg odniesień do chińskich myślicieli (choć ten chiński dyskurs nie jest tak dogłębnie zbadany jak w poprzedniej książce). Obok rozważań chińskich, mamy także całą plejadę niechińskich badaczy, zarówno sinologów jak i internacjologów. Kevin Rudd, David Shambaugh, Michael Pillsbury, John Mearsheimer, Kishore Mahbubani, Francois Godement, Kerry Brown, Graham Allison, Fareed Zakaria – to nazwiska znane i cenione. Przytaczanie ich opinii pozwala na przedstawienie szerokiej perspektywy, także geograficznej, od Stanów Zjednoczonych przez Francję, aż po Australię.

Dużym atutem książki jest klarowność przekazywanych informacji. Znane też z „Wielkiego Renesansu" syntetyczne wypunktowywanie elementów składników danych koncepcji, pozwala na usystematyzowanie wiedzy i łatwy odbiór przez czytelnika.

„Chiński model wraca do konfucjańskiej idei merytokracji i jest skoncentrowany na skuteczności władzy, podczas gdy zachodnia liberalna demokracja jest skupiona na wartościach humanitarnych" pisze autor. Książka zawiera wiele takich zwięzłych sformułowań i porównań zapadających w pamięć. Jest to kolejna jej zaleta.

Dla osoby śledzącej aktywność profesora i okołochiński dyskurs nieco nużące mogą być niektóre powtórzenia. Innym mankamentem jest stosunkowo niewielka objętość książki w stosunku do omawianego zakresu. Wiele istotnych wątków nie zostało niestety rozwiniętych.

„Na naszych oczach Chiny i rządząca nimi KPCh uwierzyły w siebie, mają wielkie i ambitne plany, a już przecież stały się globalnym graczem. Co dalej? Czas się tym poważniej zainteresować – i wyciągnąć z tego wnioski, dla siebie i nas wszystkich. Dlatego powstał ten tom. Niech będzie zaczynem debaty na te-

mat nowej roli Chin i ich znaczenia dla nas i dla świata" – ten tom z pewnością jest takowym zaczynem. To skondensowana dawka wiedzy o dziejach najnowszych Państwa Środka, napisana przez osobę doskonale znającą Azję i Chiny, a także rozumiejącą złożoność i odmienność cywilizacyjną Azji Wschodniej.

„Dziś nic nie wiedzieć o Chinach i się nimi nie l interesować to nic innego, jak dowód własnej ignorancji" – pisze profesor Góralczyk. „Nowy Długi Marsz" powinien przeczytać każdy (a także sięgnąć do zawartej w książce obszernej bibliografii), kto z ową ignorancją chce walczyć.

***

Przed Państwem Środka i Komunistyczną Partią Chin na czele z Xi Jinpingiem stoi szereg wyzwań. Czy uda się przeprowadzić Chiny przez geopolityczny zakręt? Czy ideologiczne wzmożenie nie przeszkodzi w trzeźwej ocenie sytuacji i pragmatycznych działaniach? Jak asertywne, a w czasach „wilczej dyplomacji" nierzadko agresywne Chiny poukładają relacje z resztą świata? Między innymi o tym będziemy dyskutować podczas debaty wokół książki profesora Góralczyka, na którą serdecznie zapraszamy.

fot. commons.wikimedia.org

Oryginał: https://nlad-kopia1113.instawp.site/era-xi-jinpinga-w-panstwie-srodka/

WSPÓŁTWÓRZ NOWY ŁAD

Za Nowym Ładem stoją czytelnicy, którzy dorzucają się do jego istnienia. Dołącz do nich — jednorazowo, w kwocie, która Ci odpowiada.

DOŁĄCZAM

wspieram.nlad.pl

Zeskanuj, aby wesprzeć